

Sắc màu mới của những cây dược liệu quý ở núi rừng Con Cuông

■ Minh Ngọc

Vùng đất núi rừng Con Cuông (Nghệ An) đang được đánh thức bởi những cây dược liệu quý đem lại hiệu quả kinh tế cao. Đến nay, huyện Con Cuông đã có 7 sản phẩm dược liệu đạt chuẩn OCOP 4 sao do Công ty CP Dược liệu Pù Mát sản xuất, chế biến theo mô hình khép kín, công nghệ cao, xây dựng thành công thương hiệu và sản phẩm chủ lực trà dược liệu, cải thiện đời sống, xóa đói giảm nghèo cho người dân ở khá nhiều thôn bản... Với hơn 23ha trồng dược liệu, núi rừng Con Cuông đã thực sự được khoác lên mình sắc màu, giá trị mới nhờ những tấm gương khởi nghiệp vượt khó, tiên phong như anh Phan Xuân Diện (sinh năm 1977, Giám đốc Công ty CP Dược liệu Pù Mát).

Thương hiệu “Dược liệu Pù Mát”

Con Cuông được thiên nhiên ban cho nhiều ưu đãi, trong đó có Vườn Quốc gia Pù Mát đã được UNESCO công nhận là khu dự trữ sinh quyển thế giới miền Tây Nghệ An. Nơi đây không chỉ có vẻ đẹp núi non hùng vĩ, thiên nhiên nguyên sơ và đa dạng sinh học mà còn nức tiếng với những dòng sản phẩm tốt cho sức khỏe mang thương hiệu của Công ty CP Dược liệu Pù Mát.

Đến xã Châu Khê, huyện Con Cuông hôm nay, sẽ dễ dàng bắt gặp những vùng trồng dược liệu xanh tốt bởi bởi. Người dân nơi đây liên kết trồng cây dược liệu với Công ty CP Dược liệu Pù Mát từ năm 2018. Sản phẩm được Công ty CP Dược liệu Pù Mát tổ chức thu mua toàn bộ với mức giá 7.300 đồng/kg dược liệu tươi, doanh thu khoảng 240-270 triệu/ha, trừ chi phí cho lợi nhuận dao động 120-150 triệu/ha/năm. Thu nhập cao hơn nhiều so với trồng lúa, mía... trước đây, thế nên đồng bào ai cũng phấn khởi, mong công ty sẽ tiếp tục phát triển để mở rộng vùng nguyên liệu, số hộ dân của thôn bản được tham gia trồng dược liệu sẽ nhiều hơn. Đến nay, trên địa bàn huyện Con Cuông, ngoài xã Châu Khê, đã có thêm các xã Chi Khê, Lạng Khê, Cam Lâm, Thạch Ngàn, Lục Dạ tham gia liên kết trồng cây dược liệu với Công ty CP Dược liệu Pù Mát, nâng tổng diện tích lên hơn 23ha, năng suất bình quân đạt mức 35 tấn nguyên liệu tươi/ha, tổng sản lượng trên 700 tấn/năm.

Với nguồn dược liệu được trồng theo tiêu chuẩn GACP GACP (Good Agricultural and Collection Practices: Thực hành

tốt nuôi trồng và thu hái dược liệu); hệ thống nhà xưởng, máy móc được đầu tư đồng bộ, hiện đại theo tiêu chuẩn: GACP, HACPP, ISO 22000:2018, OCOP 4 sao; quy trình sản xuất khép kín từ khâu giống, trồng trọt, thu hái, chế biến, phân phối đến người tiêu dùng, anh Phan Xuân Diện đã cho ra đời những hộp trà mang thương hiệu Dược liệu Pù Mát. Sản phẩm được chất chiu, giữ trọn hương vị dược liệu của núi rừng, cũng như chứa đựng bao tâm huyết của anh Diện: “Ngoài những yếu tố như công nghệ, máy móc thì nguyên liệu để sản xuất là yếu tố quan trọng nhất để tạo ra một sản phẩm chất lượng, an toàn vệ sinh thực phẩm. Sau nhiều năm nghiên cứu, chọn lọc và giám định loài, chúng tôi đã xây dựng được quy trình và vùng trồng nguyên liệu theo tiêu chuẩn quốc tế GACP tại Vùng đệm Vườn Quốc gia Pù Mát với những yếu tố vô cùng quan trọng mà tạo hóa đã ban tặng cho Con Cuông như khí hậu, thổ nhưỡng đặc biệt, độ cao trên 500m so với mực nước biển, biên độ ngày đêm và tính đa dạng sinh học cao... để tạo nên những sản phẩm Dược liệu Pù Mát mà không nơi nào có được. Bởi khác với những cây trồng khác cho sinh khối thì điều quan trọng của cây dược liệu là dược tính”. Đó cũng là lí do mà các sản phẩm dược liệu của Công ty CP Dược liệu Pù Mát được đánh giá có hàm lượng dược tính cao hơn các vùng khác (theo kết quả kiểm nghiệm, phân tích của Viện Dược liệu, Bộ Y tế).

Đến nay, thị trường đã quá quen với các dòng sản phẩm mang thương hiệu Công ty CP Dược liệu Pù Mát của anh Phan Xuân Diện. Hiện công ty có 7 sản phẩm được công nhận sản phẩm OCOP 4 sao cấp tỉnh, có 3 sản phẩm công nghiệp nông thôn tiêu biểu năm 2018, 4 sản phẩm công nghiệp nông thôn tiêu biểu cấp tỉnh năm 2021, ngoài ra đang làm hồ sơ để công nhận sản phẩm công nghiệp nông thôn tiêu biểu cấp khu vực năm 2022. Các loại sản phẩm đều được khách hàng đón nhận bởi dễ pha chế, sử dụng và công dụng rõ rệt đối với sức khỏe: Cà gai leo giải độc gan, hạ men gan, điều trị viêm gan, giải độc rượu bia; Dây thìa canh ổn

định đường huyết, ngăn ngừa biến chứng tiểu đường; Giảm cổ lam hạ huyết áp, giảm mỡ máu, giảm béo, giảm sạm nám da; Định lãg giúp tăng tuần hoàn não, giảm hội chứng tiền đình... Thật không khó khi bắt gặp hình ảnh các sản phẩm Dược liệu Pù Mát được trưng bày trang trọng tại các khách sạn lớn, hội nghị, hội chợ trong và ngoài tỉnh. Thị trường tiêu thụ mở rộng khắp Nghệ An, Hà Nội, Thanh Hóa, Hải Phòng, Quảng Bình, Thừa Thiên - Huế, Đắk Lắk, Lâm Đồng, Bình Phước, Bình Dương, thành phố Hồ Chí Minh. Một số bạn hàng ở Trung Quốc, Nhật Bản, Thái Lan cũng đã liên hệ tiêu thụ sản phẩm. Kết quả này đủ nói lên những bước tiến đáng ghi nhận của Dược liệu Pù Mát trong những năm gần đây. Điều đáng mừng là Công ty CP Dược liệu Pù Mát đã liên kết với người dân ở nhiều thôn, bản vùng đệm Vườn Quốc gia Pù Mát để mở rộng vùng nguyên liệu, tạo công ăn việc làm, cải thiện phần nào đời sống vốn đang nhiều vất vả của bà con. Những ha trồng cây dược liệu xanh tốt, cho giá trị kinh tế cao đã thực sự đem lại diện mạo, sắc màu mới, giá trị mới cho núi rừng, thôn bản nơi đây.

Khởi nghiệp từ một cơ duyên

Những kết quả kể trên là trái ngọt sau nhiều năm nỗ lực miệt mài, sáng tạo trong lối nghĩ, kiên định trong cách làm của anh Phan Xuân Diện.

Dường như với Phan Xuân Diện, việc khởi nghiệp với cây dược liệu là một cơ duyên. Bởi anh Diện vốn là một công chức nhà nước ổn định với chức vụ Phó Trưởng Phòng Nông nghiệp, Phó Ban Chỉ đạo Nông thôn mới của huyện. Năm 2015, anh được cử đi tham dự Hội thảo “Phát triển cây dược liệu thành cây chiến lược của Nghệ An” do tỉnh tổ chức. Nhận thấy cây dược liệu rất phù hợp với thổ nhưỡng, khí hậu ở Con Cuông nói riêng và miền Tây Nghệ An nói riêng, được gợi mở từ Đề án phát triển của tỉnh, lại sẵn niềm đam mê khi thấy bà con vào rừng khai thác cây dược liệu tiêu thụ giá rẻ cho tư thương, thế là anh bắt đầu gắn bó với những loài cây này. Đầu năm 2016, Phan Xuân Diện đề xuất thực hiện dự án “Ứng dụng tiến bộ khoa học công nghệ xây dựng mô hình trồng cây dược liệu tại huyện Con Cuông” nhằm mục tiêu phát huy các thế mạnh, tiềm năng của miền Tây Nghệ An nói chung, vùng sinh quyển Pù Mát nói riêng để phát triển nguồn dược liệu chất lượng cao, từ đó sản xuất các sản phẩm dược liệu, chuyển đổi được cơ cấu cây trồng, tạo việc làm, tăng thu nhập cho người dân... Được UBND tỉnh phê duyệt hỗ trợ kinh phí thực hiện trong 2 năm (8/2016-8/2018), anh Diện cùng với các cộng sự quyết

tâm bắt tay vào trồng và xây dựng thương hiệu dược liệu Pù Mát.

Khi trồng những lứa dược liệu đầu tiên, do kinh nghiệm chưa có, gần như quy trình kỹ thuật phải tự mày mò nên không tránh khỏi thất bại. Vậy là 3ha cà gai leo và 1ha cây đinh lăng năm đó không có thu hoạch, chưa kể tiền công chăm sóc, làm cỏ, thu hoạch. Không nản chí, anh Diện và các cộng sự tìm hiểu nguyên nhân, xây dựng lại quy trình trồng phù hợp với điều kiện khí hậu, thổ nhưỡng và địa hình đất dốc nơi đây. Cuối cùng, anh xác định được mật độ trồng cây phù hợp, đặc biệt yêu cầu khi trồng phải phủ nilon để hạn chế cỏ dại, khắc phục yếu tố địa hình đồi núi dốc, tránh xói mòn vào mùa mưa, khô nóng vào mùa hè, đồng thời đầu tư hệ thống tưới nhỏ giọt hiện đại để tránh trở ngại khi đi lại giữa các luống cà gai leo đầy gai, giảm chi phí công tưới nước cực lớn. Chính nhờ mạnh dạn áp dụng và hoàn thiện quy trình kỹ thuật trồng, chăm sóc theo tiêu chuẩn GACP, đến năm 2017, năng suất cây trồng cao hơn hẳn và chi phí sản xuất đã giảm một cách đáng kể, chất lượng dược liệu cũng tốt hơn trước.

Khi cây dược liệu bắt đầu cho thu hoạch thì cũng là lúc bài toán tiêu thụ hóc búa đặt ra. Phan Xuân Diện nghĩ đến việc phải chế biến dược liệu, trước tiên là sản xuất trà túi lọc. Biết bao khó khăn đặt ra từ nguồn vốn đầu tư, rồi máy móc, nhà xưởng, và lo nhất là kỹ thuật sản xuất, thị trường tiêu thụ..., nhưng anh vẫn quyết tâm xây dựng thương hiệu dược liệu Con Cuông. Năm 2017, Phan Xuân Diện viết đơn xin thôi việc, về xã Chi Khê, một vùng đệm của Vườn Quốc gia Pù Mát thành lập Công ty CP Dược liệu Pù Mát. Sau khi cầm cố nhà cửa, vay mượn bạn bè, anh đánh liều mua máy móc về chế biến sản phẩm trà cà gai leo. Vừa tham khảo ý kiến chuyên gia, học hỏi thêm từ sách vở, anh vừa miệt mài trải qua những tháng ngày tự mình mày mò kỹ thuật, bắt đầu từ khâu trộn cho đến khâu nghiền sản phẩm, rồi sao ở nhiệt độ bao nhiêu để dược liệu chín tới nhưng vẫn giữ được hương vị thơm, ngon, tiếp đến thực hành đóng gói sản phẩm, vận hành máy móc...

Những sản phẩm đầu tiên làm ra được anh em bạn bè ủng hộ, nhưng tỷ lệ thiêu thụ thấp, dẫn đến tồn kho, ứ vốn. Khó khăn chồng chất khó khăn. Năm 2019, ba sản phẩm trà túi lọc cà gai leo, trà túi lọc giảo cổ lam được huyện chọn tham gia thi và công nhận đạt chuẩn OCOP 4 sao cấp tỉnh. Từ đây, Công ty CP Dược liệu Pù Mát thực sự có những thay đổi nhờ sản phẩm được người tiêu dùng biết đến nhiều hơn; được hưởng chính sách hỗ trợ thực hiện chương trình mỗi xã một sản phẩm (OCOP) từ Nghị quyết số 25 của HĐND tỉnh; được Sở Công thương đề xuất Bộ Công thương hỗ trợ kinh phí mua máy sản xuất cao dược liệu và một phần nhà xưởng, máy móc thiết bị... Cứ như vậy, trải qua những tháng ngày vất vả, gian nan, Phan Xuân Diện đã từng bước gỡ rối được bài toán khó nhờ quyết tâm tìm ra lời giải cho cây dược liệu của núi rừng. Bởi với anh: “Làm doanh nghiệp, nhất là doanh nghiệp nông nghiệp, nếu như không có đam mê, quyết tâm và khát vọng thì không bao giờ thành công”.

Những sản phẩm và dự định mới

Từ nền móng đã xây dựng được, Phan Xuân Diện tiếp tục nỗ lực, không ngừng phát triển những sản phẩm và dự định mới. Năm 2020, Công ty CP Dược liệu Pù Mát được Sở Khoa học - Công nghệ và UBND tỉnh Nghệ An giao nhiệm vụ thực hiện dự án khoa học: “Ứng dụng tiến bộ khoa học - công nghệ xây dựng mô hình chế biến sản phẩm cao, trà hoà tan từ cây dược liệu tại huyện Con Cuông, tỉnh Nghệ An”. Dự án được thực hiện trong thời gian 18 tháng (7/2020-6/2022) với

mục tiêu chính là xây dựng thành công mô hình chế biến sản phẩm cao, trà hòa tan từ một số cây dược liệu như cà gai leo, dây thìa canh, giao cổ lam và mướp đắng rừng nhằm phục vụ nhu cầu ngày càng cao của người tiêu dùng, xây dựng được bộ nhận diện thương hiệu và công bố chất lượng sản phẩm cao dược liệu, trà dược liệu hòa tan. Qua dự án, tiếp nối những thành công với các sản phẩm từ trà túi lọc, Phan Xuân Diện đã nghiên cứu, đa dạng hóa các sản phẩm mang tính tiện lợi và giá trị sử dụng cao bao gồm cà gai leo, cao dây thìa canh, trà hòa tan cà gai leo, trà hòa tan dây thìa canh đi kèm bộ nhận diện thương hiệu, mẫu mã bao bì đẹp và sang trọng. Khách hàng là ông Lê Quốc Hoàng (Khối 1, Thị trấn Con Cuông, huyện Con Cuông) nhận xét: “Sản phẩm dễ uống, dễ pha, dễ sử dụng. Chất cao đậm đặc, rất tiện lợi cho người dùng khi muốn điều chỉnh liều lượng phù hợp với trạng thái sức khỏe”. Sản phẩm được kết hợp từ những loại dược liệu sạch với hệ thống máy móc hiện đại nên bảo đảm về chất lượng, mang lại giá trị kinh tế cao, góp phần xây dựng thành công thương hiệu dược liệu vùng miền núi của tỉnh. Đối với trồng trọt ở địa phương, dự án đã mở ra hướng phát triển trồng cây dược liệu một cách bền vững, tạo được vùng trồng dược liệu quy mô lớn, tạo thêm việc làm cho 150 hộ dân tham gia trồng dược liệu, lợi nhuận sau khi đã trừ các chi phí trên 150 triệu đồng/ha, góp phần vào sự phát triển kinh tế - xã hội của địa phương. Theo ông Vi Văn Quý - Phó Chủ tịch UBND huyện Con Cuông: “Dự án rất phù hợp với chủ trương phát triển dược liệu

thành sản phẩm chủ lực của huyện Con Cuông. Định hướng của huyện trong thời gian tới là phát triển thêm một số nguồn dược liệu quý trên địa bàn, tạo ra sản phẩm chất lượng, đáp ứng yêu cầu của thị trường”.

Từ những cánh đồng dược liệu tươi xanh, sản phẩm trà Pù Mát đã đi khắp mọi miền tổ quốc, được người tiêu dùng đón nhận, lan tỏa giá trị đặc trưng, khác biệt của cây dược liệu nơi núi rừng Con Cuông. Trong các năm tiếp theo, Phan Xuân Diện dự định tiếp tục mở rộng sản xuất, xây dựng nhà máy sản xuất đạt chuẩn GMP, bổ sung thêm nhiều sản phẩm đa dạng như tinh dầu, siro, viên nén, viên nang dược liệu, nghiên cứu sản xuất thêm một số sản phẩm thuộc tri thức bản địa người Thái tại địa phương. Đây là những dòng sản phẩm cao cấp, tiện lợi nhưng vẫn bám sát tính đặc thù của địa phương để tạo được sự khác biệt. Anh Diện đang hướng đến mở rộng vùng nguyên liệu không chỉ ở Con Cuông mà cả những khu vực vùng cao có khí hậu, thổ nhưỡng tương tự khu sinh quyển Pù Mát lên khoảng 80-100ha, phấn đấu đạt sản lượng trung bình khoảng 280 tấn dược liệu khô/năm. Anh cũng đang áp dụng nghiên cứu bảo tồn và nhân giống thêm một số loài dược liệu quý trên địa bàn như: kê huyết đằng, sói rừng, tam thất, lông cu li, kim ngân, cầu thần, thiên niên kiện... vốn đang bị chảy máu do người dân vào rừng khai thác bừa bãi và bán cho tư thương với giá rẻ mạt, để cung cấp thêm cho thị trường những sản phẩm dược liệu hữu ích với sức khỏe.

Xin chúc cho những sản phẩm mới của Dược liệu Pù Mát sẽ ngày càng được thị trường tin dùng và đón nhận, chúc cho những dự định của Phan Xuân Diện sẽ thành công để thương hiệu Dược liệu Pù Mát của huyện Con Cuông ngày càng vươn cao, vươn xa, góp phần nâng cao sức khỏe cho người tiêu dùng, đồng thời khai thác được nguồn tài nguyên quý của địa phương, tạo thêm việc làm, thu nhập cho bà con thôn bản. Đúng như tâm nguyện của Phan Xuân Diện: “Tôi nguyện làm con chim nhỏ trong rừng dược liệu để mang những giá trị đích thực cho cộng đồng”./.